

לב להבין

בס"ד, מהדורה שלישית - ימי הלל והודאה ה'תשפ"א

אורו של נס חנוכה – לשעה ולדורות

א. נס פך השמן – להודיע גודל חביבותם של ישראל

בפרוש עלינו ימי החנוכה, ימים אשר נקבעו להלל והודאה לקב"ה על רוב ניסיו וחסדיו עמנו, בשעה שעמד לעמו בעת צרתם, יש להתבונן בכמה נקודות במהותו של יום. והנה כבר ידוע לשון הרמב"ם בהל' חנוכה (פ"ג ה"ו) שמצווה זו חביבה עד מאוד, וכן מצינו שנתקנו דרגות הידור על גבי הידור בגוף תקנת המצווה, משאי"כ בשאר מצוות שלא מצינו כן, ויש להבין מה חביבות יתירה נודעה דווקא למצווה זו יותר משאר כל ימי המועדים שניתנו לעם ישראל.

והנה מקור הדברים בגמ' מסכת שבת (כא, ב): "מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה".

והטעם שהוצרכו להמתין ח' ימים עד שהיה להם שמן שנעשה בטהרה, ביארו המפרשים שכל הכשרים בעם היו טמאי מתים מהמלחמה ביוונים, והוצרכו להיטהר במשך ז' ימים בהזאת שלישי ושביעי ועוד יום ע"מ להפיק את השמן, ולכך הוזקקו לנס ע"מ שיספיק פך השמן הטהור שבידם לשמונה ימים.

והנה כבר הקשו אמאי הוזקקו לנס, הרי קיי"ל דטומאה הותרה בציבור ויכלו להדליק המנורה אף בשמן טמא. ולכאן יש להוסיף ולהקשות שהרי את שאר עבודות בית המקדש - כהקרבת התמיד והקטרת הקטורת ודאי עשו בטומאה, ואם כן מה המשמעות לכך שדווקא את המנורה הדליקו בטהרה, ולמה היה צריך נס מיוחד על זה.

ובפשטות יש לומר על פי דברי הגמ' בסוגי' התם (שם, כב, ב) על הפסוק במעשה המנורה "מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יעריך אותה אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד" (ויקרא כד, ג), ונדרש בגמ' "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מעריכי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים". היינו דעל ידי הנס שנעשה בנר המעריכי שלא היה כבה לעולם, בכך הייתה עדות לחביבותם של ישראל ולהשראת השכינה בינותם.

ואם כן למדנו שבעבודת המנורה מונח הבטוי היותר גדול ומעולה לאהבת הקב"ה לעמו, נוכח כל באי עולם. ולכן נעשה הנס דווקא במנורה - בכך שעלתה בידם להדליקה כתיקונה בקדושה ובטהרה, חזר האות והעדות לחביבותם של בני ישראל, ויש בזה סמל הניצחון של עם ישראל בעמדם על נפשם מפני היוונים שביקשו לכלות את תורת ישראל.

ולפי זה גם כן יתבאר מה שהקשו המפרשים מדוע ענין הניצחון במלחמה לא נזכר בפירוש בדברי הברייתא בעיקר יומו של חנוכה. והנה מטרת היוונים לא היה לכלות את עם ישראל, אלא להשליט עליהם את נימוסייהם ותרבותם ולעקור מהם את תורת ישראל, ואם כן מהות הניצחון לא היה שעמדו על נפשם והצילו את עצמם וממונם, אלא בהמשך הקיום הניסי של עם ישראל כבני ועם השם. ענין זה בא לידי ביטוי ביתר שאת בנס פך השמן, שנסתייע בידם מן שמיא להדליק את המנורה בטהרה, וחזרה העדות לכל באי עולם שלא זוהי שכינה מישראל.

והנה יש להתבונן במה שע"י הנס שנעשה בנר המערבי הייתה העדות להשראת השכינה בישראל, שהרי עשרה ניסים היו נעשים במקדש דבר יום ביומו, ובפרט בקודש הקדשים שהכרוכים באורח ניסי הראו תמיד את גודל אהבת הקב"ה לעמו בבחי' "ראו חיבתכם לפני המקום", ומדוע דווקא ע"י הנס במנורה בא לידי ביטוי עניין השראת השכינה בישראל.

ולכא' יש לומר שהרי בבית שני לא היה להם את ארון הברית, וכן עשרה ניסים שהיו נעשים בבית המקדש הראשון לא היו נעשים בבית שני, והנס היחיד שנותר הוא נר המערבי שלעולם לא היה כבה, ולכך דרשו חז"ל שכך בא לידי ביטוי תכלית חביבותם, והיה עדות לבאי עולם שלא זזה שכינה מישראל, גם בבית שני.

ב. נר חנוכה – מצווה שכל עיקרה רק מדברי סופרים

והנה מצינו בגמ' שם (כב, א) בענין הדלקת נר חנוכה: "מאי מברך? מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה'. והיכן צונו? רב אויא אמר: מ"לא תסור". רב נחמיה אמר: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". והנה לכא' יש לשאול שהרי יש עוד מצוות דרבנן שמצינו שמברכים עליהם כמו קריאת המגילה ועירובי חצירות וכדומה, ומדוע דווקא בנר חנוכה הגמ' תמחה 'היכן ציוונו'.

ובפשטות יש לומר שהרי רוב תקנות ומצוות דרבנן אינם מצוות מחודשות לגמרי, אלא תקנות וסייגים לדברי התורה בגדר "עשו משמרת למשמרת". וגם חג הפורים על אף שבפשטות הוא תקנה חדשה לגמרי, הרי כבר לימדנו חז"ל (מגילה יב, א) שמגילת אסתר ברוח הקודש נכתבה - ע"י מרדכי שהגיע לדרגת נבואה, ועוד שמצינו בגמ' שם שלמדוהו בקל וחומר מציאת מצרים, ו'קל וחומר' הוא אחד מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם.

נמצינו למדים שתקנת ימי החנוכה היא המצווה היחידה שכל עיקר תקנותיה וגדריה אינה אלא מדברי סופרים, ולכן דווקא כאן תמחה הגמ' כיצד מברך ע"ז "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" - והיכן ציוונו בתורתו להדליק נר חנוכה, והביאה הילפותא ד"לא תסור" ו"שאל אביך ויגדך", שמשם אנו למדים דיש מצווה מהתורה לשמוע בקול חכמים¹.

ג. בגדר מצוות קיום דברי חכמים

והנה בבבאור הגמ' שהבאנו לעיל בגדר החיוב לשמוע בקול חכמים, מצינו מחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן וסיעתו. הרמב"ם למד את דברי הגמ' כפשוטם, שהחיוב לשמוע בקול חכמים הוא חיוב מדאורייתא, שמקורו ממה שדרשו בגמ' מהפסוקים של "לא תסור" ו"שאל אביך ויגדך". לשיטת הרמב"ם בקיום דברי חכמים אנו מקיימים מצווה מהתורה, שאף נמנית בספר המצוות. הרמב"ן תמה עליו שהרי מצינו חילוקים רבים בין גדר חיוב המצוות מדאורייתא לגדר של מצוות דרבנן, כמו מה שספק דאורייתא לחומרא וספק מדבריהם לקולא, ולפי שיטת הרמב"ם לא אמור להיות שום חילוק כיוון שגם קיום מצוות דרבנן חיובו הוא מדאורייתא. ולכן הרמב"ן חלק על הרמב"ם וסובר שהחיוב לשמוע למצוות חכמים אינו אלא מדבריהם. ומאידך, מה שדרשו בגמ' מ"שאל אביך ויגדך" ו"לא תסור" לא הוי ילפותא גמורה, אלא רק כאסמכתא בעלמא.

שיטת הרמב"ן מציבה בפנינו שאלה גדולה, שהרי אם אין מצווה מפורשת בתורה לשמוע בקול חכמים, הגם שהם עצמם ציוונו בכך, מהו מקור החיוב לקיים דבריהם, אחר שלא ציוונו בכך הקב"ה בתורתו. וכבר הקשה כן הגרש"ש בספרו שערי יושר (ש"א פ"ז): "ומה מאד הנני תמה ע"ז, הייתכן שנהיה מחויבים לשמוע בקול דברי חז"ל מבלעדי אזהרת התורה, ומי אדון לנו אם לא אבינו שבשמים, ואם הוא לא גזר עלינו לשמוע בקול דברי חז"ל, מי ישעבד אותנו לזה, והדברים מרפסין איגרי ולית נגר ובר נגר דיפרקינו".

¹ ויש לעניין זה אף משמעות הלכתית - דהנה הק' המגן אברהם בדעת השו"ע שפסק שקטן יכול להוציא את הגדול בנר חנוכה, כיוון שכל חיובו הוא רק מדרבנן, ומאידך בהל' מגילה כ' שהשומע מגילה מקטן לא יצא יד"ח. ובפמ"ג יישב דשאני מגילה שהיא מדברי קבלה - נביאים, והקטן שחייב רק מדרבנן אינו יכול להוציא את הגדול, אבל בנר חנוכה כיוון שכל חיובו אינו אלא מדרבנן אף הקטן יכול להוציא הגדול יד"ח.

וכתב שם בביאור הדברים "וצריך לומר דלשיטת הרמב"ן עלינו להזהר במצוות חז"ל על פי הכרת שכלנו, דכיוון דהם מצאו לטוב לתקן ולגזור כן הוא האמת והטוב לפנינו, וכמו שהשכל מסכים לשמוע בקול השם, כן השכל גוזר להזהר בכל מה שהזהירו חז"ל ורבותינו הקדושים".

ביאור נפלא זה פותח לנו צוהר להבין את מהותו של קיום דברי חכמים. דברי התורה מהווים עבורינו ציווי השם, ואנו כמובן מחויבים לקיימו. חכמי ישראל בגודל יגיעתם בדברי התורה זוכים לרדת לשרשי הדברים ולהבין ולידע מהו רצון השי"ת, ולכך דבריהם מהווים את רצון השם. וכיוון שהסיבה שאנו מקיימים את תורת ה' היא משום שאנו חפצים לקיים את רצונו, כמו כן חובה עלינו לקיים את דברי חכמים שגדרו גדרים ותיקנו תקנות על מנת לשמור על תורת השם, שכל בר דעת יבין שדברם הוא-הוא רצון השם, כפי אשר נגלה להם ברוח קדשם.

ואפשר למצוא מקור לדברים בדברי הגמ' (בבא בתרא יב, א) "אמר רבי אבדימי דמן חיפה: מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שניטלה נבואה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה. אמר אמימר: וחכם עדיף מנביא, שנאמר: 'ונביא לבב חכמה', מי נתלה במי? הוי אומר: קטן נתלה בגדול". ובמסקנת הגמ' מבואר הטעם לכך: "אלא אמר רב אשי: תדע, דאמר גברא רבה מילתא, ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה". ועדיין צריך להבין, שהרי גם אם מצינו בחי' נבואה בחכם, כיצד בכך הוא עדיף מנביא.

ובביאור דברי הגמ' נראה שהחכם שעמל בתורה ומתייגע להבין דבריה, וזוכה להגיע תכלית כוונתה ורצונה, עד שמתברר שהסכימו עמו מן השמים ומתאמרא הלכה למשה מסיני כדבריו, יש בכך בחינה של יותר מנבואה. שהרי הנביא אחר שהכין עצמו לנבואה מקבל משמים את דבר השם, ולעומתו החכם שעמל ומדקדק בטעמי הדברים עד שמגיע לשרשם, זוכה שניתן בליבו לדעת מהו רצון השם, ויש בזה מעלה יותר מנבואה.

ד. יסוד קיום תורה שבעל פה – עבודה מתוך אהבת השם

והנה בתוככי עם ישראל כמשך מאות בשנים חיה ופעלה כת ה'צדוקים' שלחמו רבות בחכמי ישראל, ואף כפרו בדרשותיהם ובכל התורה שבעל פה. שורש התהוותה של קבוצה זו היה במעשה שאירע עוד בימי בית שני בזמן שלטון החשמונאים, בתחילת תקופת התנאים.

שנינו במשנה באבות (א', ג) "אנטיגנוס איש סוכו אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס". בחז"ל מובא (אבות דר' נ"ב פ"ה) שצדוק ובייתוס, מייסדי כת הצדוקים, היו תלמידיו של אנטיגנוס, ושכששמעו מימרא זו מפיו הסיקו מכך שחלילה שאין עולם הבא ואין שכר על המצוות, ולכך יצאו לתרבות רעה וכפרו בתורה שבעל פה ובמצוות דרבנן.

ויש לתמוה, שהרי גם אם נניח כפי דעתם המוטעית, שחלילה אין מתן שכר למצוות בעולם הבא, מדוע זה הביאם לכפור, הרי עדיין מחויבים אנו לשמוע בקול הקב"ה שציונו בכך גם בלי שישלם לנו מאומה. וביותר תמוה מדוע כשיצאו לתרבות רעה כפרו דווקא בתורה שבעל פה, והדבר אינו אומר אלא דרשני - מהו שורש טעותם של צדוק ובייתוס ככוונת דברי רבם.

והנה לכאורה אם נאמר לאדם שיקבל עבור פעולת מלאכתו שכר רב ועצום, אך שלא יעשה את המלאכה לשם כך, ייתכן שיגיע למסקנה מהדברים, שלא כאמת מתכוונים לשלם לו. ואם כן יש להתבונן מה הייתה התביעה על צדוק ובייתוס שהסיקו כך מדברי אנטיגנוס. ובפרט קשה לפי הגירסה שהייתה לפני חלק מהראשונים (כרש"י ועוד) בדברי המשנה: "הוו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס", הרי לכאורה מלשון זו משתמע שבאמת אין מה לצפות לקבלת שכר, חלילה.

והתשובה פשוטה: עבד מן השורה, אין ערך בעיניו לעצם המלאכה שעושה עבור אדונו, ומצידו אין לו שום חפץ בכך. כל תכלית עבודתו היא בשביל לקבל את לחמו בסוף היום, ומאידך הוא ירא שמא ילקנו בעל הבית בשבטו, אם יתרשל ממלאכתו.

אולם כל זה בעבד רגיל, אך אם מדובר בעבד המלך, מה שמניע אותו הוא גודל יקר המעלה שבתפקידו, במה שנבחר אחד ממתי מעט לשמש את אדונו הרם והנישא. עיקר כוונתו במלאכה זו היא הזכות הגדולה - לעמוד לפני המלך

לשרתו, וזה בשבילו תכלית העבודה. מה שבסוף היום יקבל מלחם המלך ביד רחבה, אינו אלא חלק שולי וזניה בעיניו, לעומת מה שזכה לשרת את אדונו הנכבד. זה נקרא לשמש את הרב **שלא על מנת לקבל פרס**.

אך יש דרגה גבוהה מזו - בנו אהובו של המלך העומד הכן לקיים את כל מוצא פיו של אביו הנערץ. אם המלך יציע לו שכר מה עבור פעולתו, הדבר יפגע בו עמוקות - משום שהשכר מקטין את כל ערך עבודתו, שכל תכליתה היא השאיפה העמוקה לקיים את רצונו של המלך שכה מטיב עמו. כמובן שהמלך לא יקפחנו ותמיד ישפיע עליו רוב טובה וברכה, אך זה יהיה מרוב אהבתו וחיבתו לבנו יקירו, לא כשכר עבור פעולתו. הבן הזה משמש את אביו **על מנת שלא לקבל פרס**.

אדם העובד את קונו מאהבה, מלבד מה שאינו זקוק לקבל את הפרס אלא שבדרגה הגבוהה הוא יעשה זאת **על מנת שלא לקבל פרס**, משום שהפרס מקטין את ערך פעולתו לעומת גודל חפצו בעצם עשיית הפעולה. זה היה כוונת אנטיגנוס איש סוכו בלמדו את תלמידיו לקיים את מצוות הקב"ה לא כעבודה ומלאכה בעלמא, אלא מתוך אהבתו ויראתו, ואף את השכר המובטח הגדיר בתור **פרס** - מתנה, ולא כשכר פעולה גרידא, משום שעצם קיום המצוות הוא זכות בפני עצמה ואנו מקיימים אותם מתוך הכרה בגודל מעלת מי שציוונו בהם, ולא מתוך הצפייה לקבל עליהם שכר.

צדוק ובייתוס לא האמינו בכך שמאחורי ציווי התורה עומד אבינו ומלכנו, שכל תכלית כוונתו הוא רק להיטיב לנו בזה ובבא. לדידם קיום המצוות הוא רק כדי לחמוק מעונש ולקבל את השכר. ברגע שהבינו בטעות שגם את השכר לא יקבלו, הלכו וכפרו בתורה שבעל פה. מדוע דווקא בתורה שבעל פה? משום שהתורה שבעל פה מהווה את רצונו של השי"ת, מעבר למה שציוונו מפורשות בתורה שבכתב. ואם כן, כל הקיום של תורה שבעל פה ייתכן רק במי שמכיר ברוממות העבודה ובשאיפתו לקיים את רצון השם. **מי שמתייחס למצוות התורה כאוסף חוקים יבשים, חלילה, אין לו שום עניין לקיים גם את כוונת ורצון מי שציוונו בכך**.

שורש קיומה של תורה שבעל פה נעוץ בעבודת השם מתוך אהבה. החכמים שעמלו כל חייהם בהבנת עומק דברי התורה, הם שמגלים לנו מהו רצון השם. רק מי שמאמין בגודל אהבת השם אלינו בצוותו עלינו לשמור ולעשות את דברי התורה הזאת - לטוב לנו כל הימים, הוא גם מי שמקיים את רצון השם כפי שהוא מתגלה על ידי עבדיו נאמניו - חכמי ישראל שבכל הדורות.

ולכא' זה כוונת דברי הגמ' (גיטין ס ב) "**לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד, ה): 'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל'.**" וכמו שביארו חז"ל במדרש: "**לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו**" (תנחומא נח). העמל והיגיעה להבין את רצון התורה עד תכליתה נובע מאהבת הקדוש ברוך הוא, ומהשאיפה העזה ללמוד וללמד להבין להשכיל - על מנת לשמור ולקיים, לא רק את מה שכתב בתורתו, אלא גם את כוונת וטעמי הדברים לפרטיהם ודקדוקיהם.

ולפי זה נוכל גם כן להבין מדוע רבי עקיבא, שהיה עמוד תורה שבעל פה, כמו שמובא בחז"ל שדברים שלא נגלו למשה מסיני נגלו לרבי עקיבא וחבריו (במדב"ר י"ט, ו), הוא זה שאמר בשעה שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל: "**כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי מקרא זה ואקיימו: 'ואהבת את השם אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך'.**" - דרגה נשגבה של אהבת השם עד תכליתה, שיכול להגיע אליה רק מי שכל עמלו בימי חייו הוא להתבונן ולהעמיק מה רצון השם מאיתנו.

ה. אורם של חכמי ישראל בתוך תקופת הסתר הפנים

והנה המתבונן יראה שדברי ימי עם ישראל מתחלקים לב' חלקים: **תקופת ההנהגה הגלויה** - מלידת עם ישראל ביציאת מצרים ומתן תורה, דרך ימי המשכן וימות בית ראשון, שבו ההנהגה הייתה גלויה ביד ה' - עמ"י היה תחת הנהגת מלכות ישראל והנביאים, וכשהייתה סטייה כל שהיא מהדרך העונש לא אחר לבוא, אחרי ההתרעה מהקב"ה כפי עבדיו הנביאים.

החלק השני הוא **תקופת ההנהגה הנסתרת** - ימי בית שני ואילך, כשנסתלקה שכינה מעמ"י ובטלה הנבואה והאורים והתומים. הנהגה נסתרת זו, הנמשכת עד ימינו אנו, החלה בתחילת ימי בית שני כשכבטלו יצרא דעבודה זרה וכנגדו בטלה הנבואה. הנהגה זו מתנהלת באופן נסתר ומלוכשת בדרך הטבע, כשרק המתבונן לעומק יוכל לראות את יד ה' מאחורי הדברים.

המעבר בין ב' ההנהגות היה בזמן שנבנה הבית השני ובו בעת בטלה הנבואה מישראל. מעט קודם לכך, בימי אחשוורוש שהיה בסוף גלות בבל, בני ישראל חזרו וקיבלו עליהם את התורה מאהבה. וביארו המפרשים שהטעם שהוצרכו לכך הוא משום שעד אז עם ישראל היו בבחינה של "כפה עליהם" - ביטול הבחירה מול הנוכחות האלוהית המחייבת, כשכל מעשה מקבל מיידית תגובה משמים. המעבר לתקופה בה יש רשעים שהשעה משחקת להם ויד השם מסתתרת מאחורי הנהגת המקרה כביכול, מצריכה הישענות על קיום התורה מתוך אהבה שאינה תלויה בדבר.

ולפי מה שנתבאר מתחדש לנו עומק נוסף בדברים: כיום שבו ניטלה נבואה מהנביאים, עם ישראל עבר להיות מונהג אך ורק על ידי חכמי ישראל. מיום זה ואילך אנו מחוייבים להסתמך רק על התורה שבעל פה, אשר כל מהות קיומה תיתכן רק בעבודה מתוך אהבה, כמו שנתבאר.

והנה אף שבמקדש שני לא זכו שייעשו להם י' ניסים שהיו נעשים בבית ראשון, **נס אחד עדיין נשאר להם** - הנר המערבי לעולם לא היה כבה, גם בבית שני. דווקא במנורה, שבכל מקום מסמלת את החכמה - חכמת התורה, שם הייתה העדות לכל באי עולם שהשראת השכינה ממשיכה להתקיים על ידי חכמי ישראל, אשר דבר השם שבפיהם הוא בבחי' "חכם עדיף מנביא".

ו. אורה של המנורה – לשעה ולדורות

נס חג החנוכה התרחש עמוק בתוך תקופת ההסתר, בזמן שעליו נאמר "וחושך על פני תהום" - 'חושך' - זו מלכות יוון, שהחשיכה עיניהם וליבם של ישראל (בראשית רבה ב). בני ישראל נשארו דבוקים באהבת השם והלכו אחריו בלבב שלם, גם במצב של 'הכוני פצעוני, נשאו את רדידי מעלי', ולכך זכו לגלוי והארה מיוחדת משמים - להודיע גודל חיבתם לפני המקום. מצוות נר חנוכה חביבה היא עד מאוד, משום שהמשמעות של נס זה משמשת עד לימינו אנו. כלפי שאר הניסים אפשר לבוא ולומר: 'אכתי עבדי אחשוורוש אנן', אך נס חג החנוכה, שכל מציאותו היה בתקופת הסתר וחושך, עודנו מאיר לעם השם, אשר הולכים אחריו בכל זמן ובכל מצב.

ולהשלמת הדברים נראה להביא מה דאיתא בחז"ל (במדב"ר בהעלותך פרשה טו, ו) "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לאהרן אל תתירא, לגדולה מזו אתה מתוקן, לכך נאמר 'דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות', **הקרבנות - כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגים, אבל הנרות - לעולם אל מול פני המנורה יאירו**". ובביאור הדברים כתב הרמב"ן בפירושו עה"ת שם: "והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, **אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו**". נרות החנוכה הם המשך ישיר לאורה של המנורה - לידע ולהודיע לכל באי עולם שעדיין לא זזה שכינה מישראל.

אורה של המנורה מעולם לא כבה, והוא ממשיך להאיר לנו אף מתוך חשכת גלותינו. "לית נהורא מינכר אלא מגו חשיכא" (זוה"ק, פ' תצווה) - ככל שילך החושך ויגבר, כך יוסיף ויזהר אורם של נרות הנס - לפרסם ולהודיע את אהבתם ואמונתם השלמה של כל איש וביתו במי שעומד לנו תמיד בעת צרתינו.

חשוף זרוע קדשך, וקרב קץ הישועה, נקום נקמת דם עבדיך מאומה הרשעה, כי ארכה לנו הישועה ואין קץ לימי הרעה. דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועה שבעה, במהרה בימינו.

להערות והארות: levleovin@gmail.com